

مطالعه مقایسه‌ای نقش انقلاب‌های اجتماعی در تحولات نظام پوشاک زنان مورد مطالعه: انقلاب اسلامی ایران و انقلاب مارکسیستی چین

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۸/۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۸/۱۰/۱۴۰۰

کد مقاله: ۷۷۸۳۹

مجید اسدی فارسانی^۱، هایده زندی^۲

چکیده

انقلاب‌ها با توجه به زیربنای فکری و اعتراضی شکل می‌گیرند که نمود آن تفکر در بخش‌های مختلف زندگی جامعه قابل مشاهده می‌باشد. بنابراین پوشاک به عنوان یکی از مهم‌ترین نمودهای فرهنگی و زندگی اجتماعی از قابل توجه‌ترین مولفه‌هایی است که می‌توان تغییرات را در آن مشاهده نمود. از این رو دو تفکر دینی که نگاهی به موازین الهی دارد و تفکر مارکسیستی که نگرشی مادی و انسانی دارد به عنوان دو رویکرد اصلی در این پژوهش به عنوان نمونه‌های مطالعاتی در نظر گرفته شده‌اند که اولی در ایران و دومی در چین رخ داده است. این دو رویکرد اساسی در انقلاب‌ها از جنبه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی یا فرهنگی قابل بررسی هستند که چگونه بر نوع پوشش زنان نفوذ داشته است و آنها را دچار تحول نموده است. از این رو با استفاده از روش توصیفی تحلیلی با رویکردی کیفی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای سعی بر آن شد تا چگونگی بازنمود این دو تحول انقلابی در لباس زنان مشاهده گردد. در نهایت نتایج حاصله نشان داد که نوع سادگی و فاصله از سرمایه‌داری و مدگرایی مولفه‌های مشترک هر دو انقلاب در نظام پوشاک زنان بود و توجه به برابری برای کمونیست‌ها و از طرفی تطابق با شریعت برای مسلمانان ملاک مورد توجه برای فرم پوشش زنان قلمداد گردید.

واژگان کلیدی: گفتمان، اسلام، کمونیست، پوشاک زنان، ایران، چین.

۱- استادیار، گروه ارتباط تصویری، دانشکده هنر و علوم انسانی دانشگاه شهرکرد. (نویسنده مسول) majid.asadi@sku.ac.ir

۲- کارشناس ارشد طراحی پارچه و لباس و مدرس دانشگاه.

۱- مقدمه

انقلاب اسلامی ایران با رهبری مرجع دینی شاهد تغییراتی بنیادین در اساس و ارکان جامعه ایران شد که این تغییرات اساساً ریشه در رویکرد مذهبی داشت که همه زوایای جامعه نفی شده ایران دوره شاهنشاهی را تحت لوای خود قرار داد. به واسطه‌ی آموزه‌های دینی و اسلامی، پوشش و پوشاندن بدن برای بانوان در اجتماع الزامی است. امام خمینی (ره) در ۱۵ اسفند ۱۳۵۷ در یک سخنرانی فرمودند: "وزارت خانه‌ی اسلامی نباید در آن معصیت باشد. در وزارتخانه‌های اسلامی نباید زن‌ها لخت بیایند؛ زن‌ها بروند، اما با حجاب باشند. مانعی ندارد بروند کار بکنند، لکن با حجاب شرعی باشند". (رضائی، ۱۳۸۶: ۲۶۷) با انقلاب فرهنگی، دانشگاه‌ها برای ایجاد دگرگونی در بنیاد نظام آموزشی و دست‌زدن به یک انقلاب وسیع که بر مبنای اصالت‌ها و ارزش‌ها و حقایق انقلاب اسلامی استوار باشد تعطیل شدند و لزوم رعایت حجاب برای بانوان کارمند در ادارات و مدارس و همچنین در اماکن عمومی شکل قانونی به خود گرفت. اما در انقلاب چین شاهد تغییراتی بنیادی در جامعه‌ای هستیم که اساس این تغییرات هر چند بر پایه‌ی یک جنبش مردمی (دهقانی) شکل گرفت، اما جنبشی بود که در آن انقلابیون خواهان یکسان‌سازی جامعه و پرهیز از هرگونه تبعیض طبقاتی شدند. حرکتی که با رهبری مائو آغاز و به پیروزی رسید. به واسطه‌ی این تغییرات که اساس آن حذف هرگونه تبعیض در سطح جامعه و تقسیم ثروت در میان همه‌ی اقشار آن بوده، ساده‌زیستی در سرلوحه امور قرار می‌گیرد. به واسطه‌ی همین نگرش مارکسیستی، پوشش که یکی از مظاهر قوی در فرهنگ جامعه به سمت ساده‌گرایی پیش‌رفت، لباس‌های گشاد و پرچین و شکن و مملو از تزئینات امپراطوری منچو که بسیار فاخر و گران‌قیمت بودند، آرام آرام در بستر جامعه به دست فراموشی سپرده می‌شوند. در این جنبش عظیم، زن و مرد در کنار هم برای رسیدن به آزادی و برابری تلاش کردند و برای رسیدن به آنچه که آنرا حق خود می‌انگاشتند از هیچ فعالیتی فروگذاری نمودند. در این بین به واسطه‌ی قرار گرفتن در شرایط خاص به لحاظ موقعیت منقلب شده اجتماع، نوع فعالیت‌های فیزیکی و ساده‌پوشی لازمه پوشش بانوان مبارز چینی می‌شود و همین فرم تغییر یافته بعدها به عنوان لباس رسمی و اصلی بانوان چین ماندگار می‌گردد. از این رو مسئله پژوهشی حاضر بر این است که گفتمان‌ها و ایدئولوژی‌های انقلابی چگونه خود را با زبان پوشاک بیان می‌کنند و بدین جهت دو انقلاب بزرگ ایران و چین، که انقلاب ایران بر پایه ایدئولوژی و گفتمان معنوی و انقلاب چین بر اساس ایدئولوژی مادی گرایانه شکل گرفته است مورد واکاوی قرار گیرد. این دو به لحاظ تفاوت‌های عمیق در ماهیت و محتوا می‌توانند گفتمان‌های متفاوتی را در صورت بخشی بر فرم پوشش نشان دهند.

۲- روش پژوهش

ساختار این پژوهش از نوع کیفی، ماهیت آن توصیفی-تحلیلی و سپس به تطبیق و مقایسه موضوع پژوهش پرداخته شده است. هدف آن در نهایت کاربردی می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شده است. در روش مذکور چه در فضای واقعی و چه در فضای مجازی (اینترنت) انواع روش‌های متن‌خوانی، تصویرخوانی و استفاده از عکس‌ها، نقشه‌ها، سندخوانی و مدارک و مستندات بهره گرفته شده است.

۳- پیشینه پژوهش

علی محمد حاضری و ابراهیم ایران نژاد در پژوهشی با عنوان انقلاب چین و مقایسه تطبیقی آن با انقلاب اسلامی ایران در نشریه متین، به مقایسه این دو انقلاب می‌پردازد و جنبه‌های اشتراکی و افتراقی اجتماعی را سرلوحه پژوهش خود قرار می‌دهند. زندی، متین؛ در پایان‌نامه‌ی خود با عنوان تاثیر تحولات اجتماعی بر پوشاک زنان چین در دوره‌ی چینگ و ایران دوره‌ی صفوی، افشار، زند و قاجار (مطالعه‌ی موردی: پای پوش) در سال ۱۳۹۵ پای پوش زنان ایران، در دوره‌های صفوی تا قاجار و پای پوش زنان دوره‌ی چینگ در چین و هم‌چنان تاثیر تحولات اجتماعی این دوران بر طراحی پای پوش بانوان را مورد بررسی و کندو-کاو قرار داده است. رادمهر، گلناز؛ در پایان‌نامه‌ی خود با عنوان مطالعه‌ی نفوذ غرب بر شرایط اجتماعی و فرهنگی دوران پهلوی و تاثیرات آن بر تغییر سبک پوشاک آن دوران در سال ۱۳۹۲ با این هدف صورت گرفت که دگردیسی پوشش در این دوره تحت تاثیر چه انگاره‌های اجتماعی قرار دارد و سیر تغییرات آن چگونه و تحت تاثیر چه عواملی بوده است. اما با توجه به مطالعات صورت گرفته مساله پژوهش حاضر مورد مطالعه قرار نگرفته است.

۴- تحولات پوشش بانوان بعد از انقلاب ۵۷

با پیروزی انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ و تغییر نظام شاهنشاهی به جمهوری اسلامی تغییراتی بسیار مهم در همه‌ی ابعاد جامعه اعم از اقتصاد، سیاست، فرهنگ و مذهب به وقوع می‌پیوندد که تحولات پوششی بخصوص در حوزه‌ی پوشاک بانوان که از مظاهر فرهنگ ایرانی محسوب می‌شود بسیار مشهود بود.

پوشش خارج از منزل بانوان در ایران بعد از انقلاب اسلامی که به عنوان لباس اصلی شامل؛ ۱- روسری و مقنعه، ۲- مانتو (روپوش) ۳- شلوار، ۴- جوراب، ۵- چادر

۱- سر پوش و مقنعه: استفاده از روسری به طوری که موها و گردن پوشیده باشد. روسری ها اغلب در قطع مربع و مستطیل و در اندازه های کوچک و بزرگ و متوسط بود و نیز از جنس کرپ، کرپ ژرژت، ابریشم مصنوعی و در طرح های ساده و رنگ های تیره و کدر مانند مشکی، سورمه ای، آبی تیره و خاکستری بودند و اغلب از روسری های نقش دار و چهار خانه در مکان هایی مانند مهمانی و خیابان و خارج از محیط های اداری استفاده می شد. روسری ها در ابتدا مانند (تصویر ۱) در زیر گلو گره می خورد قطع روسری ها به حدی بزرگ بود که سر و گردن بانوی استفاده کننده را کاملا پوشش دهد. اما بعد ها مانند (تصویر ۲) طرفین روسری در زیر چانه، به روش سنتی سنجاق می شدند و مازاد روسری در جلو بدن و روی سینه رها می گردید.

تصویر ۲- سمت چپ: روسری با سنجاق، بعد از انقلاب ۵۷، مأخذ: Faradeed.ir

تصویر ۱- سمت راست: روسری با گره برای زنان، بعد از انقلاب ۵۷، مأخذ: Faradeed.ir

هم چنین بعد ها قطعه ای دیگر با نام مقنعه که پوششی کامل تر به لحاظ حفظ اصول و قواعد شرعی پوشش محسوب می گردید وارد مجموعه ی پوشاک بانوان ایران، بخصوص در بخش های اداری و دولتی می گردد. مقنعه نیز مانند روسری ها در انواع جنس های مختلف متناسب با رنگ مانتو و نیز در انواع فرم های مختلف، مانند مدل چانه دار یا بی چانه مورد استفاده قرار می گرفت.

۲- مانتو: مانتو راحت و متناسب با شئون جامعه ی اسلامی که دارای آستین و قدی بلند، بسیار گشاد و راحت تا به زانو، که به همراه شلوار پوشیده می شد. مانتوهای اولیه در این دهه به صورت جلو باز که به وسیله ی دکمه های متناسب با مدل و رنگ مانتو به هم آمده و بسته می شدند و نیز مدل های جلو بسته، آستین بلند با یقه ی برگردان و اغلب در رنگ های تیره بودند که البته با گذشت زمان انواع مانتوهای مختلف با طرح ها و رنگ های متنوع تر در دهه های بعد به بازار عرضه شدند که بر اساس موقعیت های متفاوت و مکان های گوناگون از ادارات و مدارس و مکان های عمومی گرفته تا مهمانی ها و مراسم های رسمی طراحی می شدند. در این دهه رنگ مانتوها اغلب مشکی، قهوه ای، بژ، کرم، سورمه ای یا خاکستری بودند که به مرور در اواخر همین دهه رنگ های دیگر مانند سبز، آبی و... به آنها اضافه شدند. گشادی و تنگی، کوتاهی و بلندی مانتوها بسته به مد روز تغییر می یافت. یقه های مانتو ها در انواع فرم های مختلف بر اساس مد روز مثل یقه ی ایستاده که قابلیت پوشش دهی بالایی را داشت و یا یقه ای برگرد دار طراحی و دوخته می شدند. (جدول ۱) نمونه آنالیز مانتو بانوان بعد از انقلاب ۵۷ را نشان می دهد.

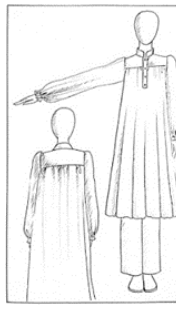

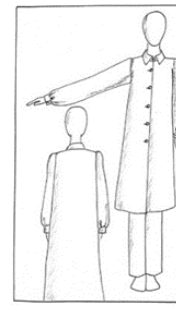

ذکر این نکته در اینجا خالی از لطف نیست که بدانیم؛ مانتو از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون بسیار مورد استقبال بانوان قرار گرفت و در حقیقت جزء اصلی پوشاک بانوان ایرانی در اقصی نقاط کشور ثبت و به رسمیت در آمد. دلایل گرایش به چنین پوششی را می توان به طور اهم در موارد زیر خلاصه نمود:

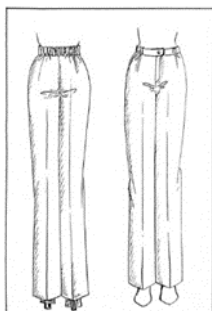
الف- قانون اجباری شدن حجاب بر مذاق بسیاری از بانوان ایرانی سازگار نبود لذا استفاده از مانتو به جای چادر انتخابی مناسب تر محسوب می گردید.

ب- بسیاری بر این باور بودند که چادر پوششی دست و پاگیر است و بانوانی که بخش اعظم روز را در فضایی خارج از منزل می گذراندند انتخاب پوشش مانتو برای آنان راحت تر و قابل قبولتر بود.

ج- تنوع در رنگ و مدل و جنس (زمستانی و تابستانی بودن جنس مانتو ها) و عدم تنوع در مدل تا حدودی رنگ چادر ها بر طرفداران استفاده از مانتو می افزود.

جدول ۱: آنالیز خطی مانتوهای اوایل انقلاب

ه: مانتو پیبلی دار گشاد	د: مانتو مدل دار گشاد	ج: مانتو چین دار گشاد	ب: مانتو یقه بسته	الف: مانتو گشاد و بلند

تصویر ۳: نمونه شلوار پارچه ای متناسب برای مانتو

۳- شلوار: در این دوره شلوار به عنوان جزء لاینفک از پوشش بانوان بخصوص در دوایر دولتی مورد استفاده بانوان قرار گرفت. این شلوارها بسیار ساده و معمولا همرنگ و هم جنس مانتو ها دوخته و مورد استفاده ی بانوان قرار می گرفت. البته بعد ها استفاده از شلوارهایی از جنس و رنگ متفاوت نسبت به مانتو نیز مرسوم و رایج گردید. ۴- جوراب: نیز شامل مقررات وضع پوشاک گردید. اما نکته ی قابل ذکر در باب استفاده از جوراب، عدم استفاده از جوراب های بسیار نازک (شیشه ای) در محیط های اداری و دوایر دولتی بود. در نتیجه جوراب های کاملا ضخیم چه در محیط های اداری و چه خارج از آن و به عنوان استفاده ی شخصی مورد اقبال بانوان واقع شد مخصوصا اگر بانویی در باب استفاده از شلوار دچار معذوریت می گردید (دوران بارداری و)

۵- چادر: استفاده از چادر همچنان متداول و رایج بود. این چادر ها با فرم چادر های سنتی به رنگ مشکی و طرح دار و رنگی مورد استفاده قرار می گرفت. یکی از انواع چادر هایی که در انقلاب رواج یافت چادر آستین دار بود که جلوی آن بسته بود و سرتا پای بانوان را می پوشاند. توضیح این که این فرم چادر که در (تصویر ۵) قابل رویت می باشد با وجود بسته بودن جلو آن به دلیل آزادی دست های پوشنده ی چادر و راحتی آن به هنگام انجام فعالیت های فیزیکی مختلف بسیار مورد توجه قرار گرفت.

تصویر ۴- چادر های زنان انقلابی و نمونه آنالیز خطی آن.

۵- دلایل تحولات پوششی بانوان بعد از انقلاب ۵۷

تفاوت های ساختاری در نوع پوشش بانوان در بعد از انقلاب ۵۷ نسبت به دوره ی قبل از انقلاب به دلیل تغییرات گفتمانی بسیار مشهود و آشکار است. این تفاوت ها را می توانیم به صورت اهم در موارد زیر خلاصه نماییم:

- ۱- رویکرد سیاسی: تبدیل حکومت شاهنشاهی به جمهوری و نظام اسلامی (تغییر گفتمان و نظام ساختاری کشور) از مهمترین دلایل تغییر پوشش بانوان در بعد از انقلاب اسلامی در بهمن ۵۷ محسوب می شود.
- ۲- رویکرد ایدئولوژیکی: در حکومت اسلامی ایرانی، اساس گفتمان پوشش اسلامی، (شیعه) بر پایه ی (عفت) بنا نهاده می شود. در حقیقت اساس گفتمان پوشش دینی در بعد از انقلاب ۵۷ ایران در گام اول بر پایه ی کنترل امیال درونی و جلوگیری از تن نمایی می باشد. این حرکت بر اساس عقل گرایی منطقی بر پایه ی کرامت انسانی صورت می پذیرد. در حقیقت هر بانوی اسلام گرای شیعی مذهب بر اساس آموزه های دین اسلام می داند که ارزش او در حدی فراتر از جسم خاکی و فانی او می باشد که بخواهد آن را بی چیزی به دیگران عرضه نماید. در این گفتمان عفاف بانوی مسلمان

هم زینتی زیبا برای اندرون اوست و او را از آلودگی ها بر حذر می دارد، و هم حجابی در ظاهر اوست که او را از آلودگی های ظاهری که خود و جامعه اش را می آلود بر حذر می دارد.

۳- رویکرد اجتماعی: پس از پیروزی انقلاب و قطع وابستگی به بیگانگان، تغییر الگوهای مصرفی با توجه به دستورات شرعی دین اسلام و برنامه های ایدئولوژیکی از جمله مهمترین رویکردهای اجتماعی در این مقطع تاریخی محسوب می شود. نفی تجمل گرایی، خود نمایی، نفی وابستگی فرهنگی و در زیر مجموعه ی این ره آورد قرار دارند.

۴- رویکرد اقتصادی: نفی مصرف گرایی و اسراف بخصوص بعد از جنگ تحمیلی ایران و عراق از دیگر ره آوردهای پیروزی انقلاب اسلامی و تغییر پوشش بانوان می باشد. در دوره ی پهلوی دوم به دلایل متعدد که پیش تر ارائه گردید مد و مد گرایی از مشغله های مهم فکری بانوان محسوب می گردید و به دلیل عدم استفاده از حجاب در بخش اعظم جامعه بخصوص در بین کارمندان و کارکنان دولتی و یا خصوصی به روز بودن بانوان لازمه ی زندگی اجتماعی آنان محسوب می گردید که در نتیجه هزینه های فراوانی را برای بانوان به دلیل حضور مستمر در اجتماع چه به لحاظ بار زمانی و چه به لحاظ بار مالی به همراه داشت. بعد از پیروزی انقلاب و بر اساس فرامین دین اسلام که بخصوص بانوان را به ساده پوشی دعوت می نمود می توانست دارای جنبه های اقتصادی بسیار وسیعی در بعد خرد و کلان به همراه داشته باشد بخصوص بعد از جنگ تحمیلی ایران و عراق حفظ وضعیت اقتصادی از اهمیت ویژه و ارزنده ای برخوردار بود.

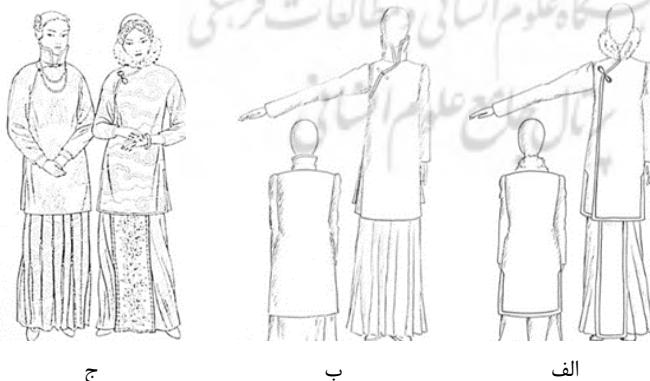
۵-۱- جمهوری خلق چین

بعد از سال ۱۹۱۱ و سقوط امپراطوری چین و در جریان حرکت ها و جنبش های انقلابی تا سال ۱۹۴۹ و تاسیس جمهوری خلق چین تغییراتی در پوشش بانوان چین وجود آمد. ابتدایی ترین و ساده ترین حرکت در تغییرات اولیه پوشاک بانوان توجه به سادگی و کارآمدی لباس ها بود. در حقیقت این عمل یک حرکت افراطی برای کنار گذاشتن طرح های سنتی لباس های چینی بود. براساس بررسی مدارک و تصاویر برجای مانده از دوران بعد از سقوط سلسله چین شاید بتوان جهش های تغییراتی پوشاک بانوان را در این مقطع زمانی به دو بخش مهم تقسیم بندی نماییم. همان طور که پیش تر گفته شد اساس تغییرات پوشاک در این دوره بر پایه ساده سازی و بی پیرایگی و نیز کار آمدی پوشاک بنا نهاده شد، اما در واقعیت با این اصل مواجه هستیم که، از سال ۱۹۱۱ تا ۱۹۴۹ که به طور رسمی انقلاب چین به پیروزی کامل دست می یابد دو گروه تغییرات را در پوشش بانوان چین مشاهده می نماییم: در گروه اول با تغییراتی بسیار سطحی نسبت به دوره قبل مواجه می شویم. درحقیقت این تغییرات بسیار ابتدایی و اندک نسبت به سیستم پوششی بانوان طبقه متوسط و اشراف چین در قبل از انقلاب ۱۹۱۱ می باشد. اما هر قدر که جریان جنبش به پاخاسته توسط توده های رنج کشیده جامعه با هدایت رهبران این جنبش پیش می رود، تغییرات پوشاک به لحاظ اصل توجه به ساده گرایی در آنها محسوس تر و عمیق تر به نظر می رسد که البته خود دارای دلایلی متعدد می باشد.

۶- تحولات پوشش بانوان

۱- تونیک های تنگ و بلند با چاک بغل و دکمه های ساده ی دست ساز جایگزین ردهای بلند و فاخر دوره قبل گردید. در زیر تونیک ازدامن های بلند که گاه به صورت ساده و گاه بصورت پیلی دار بود بهره می جستند، برای تزئین لباس از خز استفاده می شد و اما همچون گذشته سربند ابریشمین با قیطان طلا و جواهرات و قطعات گلدوزی زینت بخش بانوان چینی بود.

جدول ۲: پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۲)

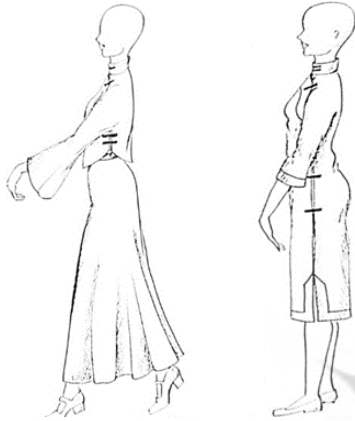
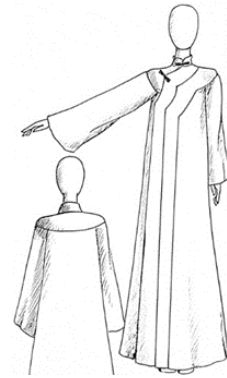
۲- استفاده از ردهای ساده و بلند که مملو از نقوش نمادین و سنتی بود نیز در بین بانوان چینی مرسوم بود. برای تزئین این ردهای بلند از نواری بهره می جستند که گل هایی با نخ ابریشمین نقره ای و طلایی بر روی آن گلدوزی شده بود. نکته مهم در اینجا ساده بودن خود بانوان به لحاظ آرایش موی سر و چهره آنان می باشد همچنان که در تصاویر نیز قابل رویت است استفاده از کلاه در این دوره منسوخ می گردد. تصاویر زیر آنالیزی خطی از نمونه های این پوشش را نمایش می دهد. (تصویر ۵ و ۶)

تصویر ۷- پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۴)

تصویر ۵ و ۶- پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۳)

تصویر ۸- پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۵)

۴- در گام های بعدی لباس ها به فرم تنگ تر و کوتاه تر، تا حدود زانو تغییر شکل یافتند. البته این تغییرات بیانگر تاثیر مدل های غربی بر لباس بانوان این دوره می باشد. این فرم لباس معروف به مدل (چونگ سام) یا (چی پو) بود. دکمه های لباس دست ساز بودند و گل های روی لباس با نخ های طلایی و رنگی گلدوزی می شدند. (تصویر ۸) نمونه ای از این فرم پوششی را نمایش می دهد.

۳- بتدریج لباس ها کوتاه و تنگ شدند، این تغییرات بطنی خود نشانی از تمایل بانوان به سوی سادگرایی و نفوذ جنبش انقلابی در بین تمام اقشار جامعه بود. آستین بلوزها هم چون قد آنها به کوتاهی گرایید. اما هم چنان از نخ های طلایی و نقره ای در گلدوزی ها استفاده می شد. تصویر ۶ نمونه ای از این فرم پوششی را نمایش می دهد.

۷- تحولات لباس توده مردم چین

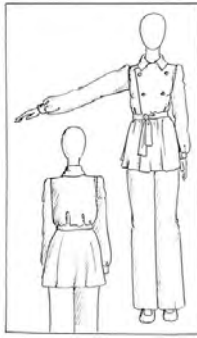
در حقیقت این انقلاب جنبش توده ای ملتی آرمان گرا بود که مصمم به کسب برابری واقعی بودند. این تغییرات در نظام جامعه و حرکت به سوی جامعه ای بی طبقه و ساده سازی به غیر از ابعاد سیاسی در ابعاد فرهنگی و اقتصادی نیز تاثیرات عمیقی داشت. جنگ داخلی، حمله ژاپنی ها، قحطی و فقر و متاسفانه اشتباه مائو جهت جهانی سازی جنبش کمونیستی، فقر و کشتار و نابسامانی های بسیاری را به همراه داشت. اما با وجود تمام این نابسامانی ها توده های رنجبر و در این میان بانوان، در این جامعه نوین ارزش و اعتباری می یابند که پیش تر چنین حسی را از انسان بودن خود تجربه نکرده بودند. فرهنگ غنی چین دستخوش تغییراتی می شود که اساس آن از بطن جامعه متحول شده چین گرفته شده بود که یکی از قوی ترین مظاهر آن یعنی پوشاک را نیز متحول ساخت. "نیم تنه معمولی اعضای حزب"، این پوششی بود که تمام مردان و بانوان چینی که خود را در شروع، اوج گیری و پیروزی انقلاب سهیم می دانستند به تن می -کردند. حتی بعدها، جوانان چینی که در اوج مبارزات کمونیست ها حتی به دنیا نیامده بودند نیز این لباس را به عنوان پوشش رسمی خود پذیرفته بودند.

۷-۱- فرم پوشاک بانوان جمهوری خلق چین

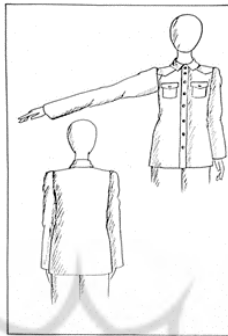
ساختار اصلی پوشاک بانوان بر پایه ی پوشاک بانوان مبارز چینی بنیاد نهاده شد. این بانوان که هم زنانی مبارز در بیرون از فضای خانه و هم یک زن خانه دار در کاشانه ی خود بودند، به واسطه ی نوع کار، سطح طبقاتی زندگی و نیز فعالیت های مبارزاتی و نوع تفکرات؛ سبکی بسیار ساده ای را در پوشش خود برگزیدند که اساسا از ساختار پوشش مردان سرچشمه می گرفت.

تصویر ۹- پوشش بانوان انقلابی و آنالیز خطی، دوره ی انقلاب،
www.cpcnews.cn مأخذ:

تصویر ۱۰- پوشش همسر مائو، دوره ی انقلاب،
www.cpcnews.cn مأخذ:

تصویر ۱۱- کت افسران ارتش چینی، مأخذ: Mashreghne

تصویر ۱۲: منسوجات ساده در دامن و لباس بانوان چینی، دوره ی انقلاب، مأخذ: www.cpcnews.cn

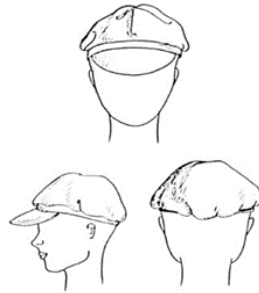
این سبک پوشش در بین تمامی بانوانی که در راه رسیدن به آرمان های خود راه مبارزه را برگزیده بودند یکسان و همانند بود. بانویی که در صدر این مبارزات قرار داشت (همسر مائو تسه تونگ رهبر انقلاب چین) در کنار بانویی که در پایین ترین سطح جامعه برای رسیدن به غایت آرزویش در مبارزه علیه ظلم بود، همه و همه در یک سطح، پوشش خود را بر می گزیدند. (تصویر ۱۰) نمونه ای از این پوشش را بر تن همسر مائو (رهبر جنبش خلق چین) نمایش می دهد. می توان اهم پوشش بانوان را در این دوره به ترتیب زیر عنوان نماییم:

۱- کت یا نیم تنه: این لباس که پوششی بسیار ساده و در نوع خود بسیار کار آمد بود غالباً از جنس کتان تهیه می -گردید. بانوان چینی مبارزه، به طور معمول تونیک های بلندی به تن می کردند که بسیار شبیه کت افسران ارتش بود. (تصویر ۱۱) نمونه ای از کت افسران ارتش را در دوره ی انقلاب چین نمایش می دهد. این نیم تنه ها دارای قدی بلند بود به گونه ای که معمولاً تا زیر باسن فرد پوشنده را پوشش می داد. آستین های لباس بلند و شمشیری طراحی شده بود. یقه های کت یا همان تینیک های بلند در مدل های بسیار ساده طراحی می گردید؛ این یقه ها گاهی یک یقه ی ایستاده (دیپلمات) یا دارای برگردانی ساده در فرم های مختلف (یقه ی شکاری یا ب.ب.) با دکمه هایی دست ساز که یا در یک ردیف و یا در دو ردیف به روی هم آمده و بسته می شد. معمولاً بر روی سینه ی نیم تنه ها همانند کت افسران ارتش جیب هایی تعبیه می گردید که دارای در پوش بودند.

۲- شلوار: بانوان چینی شلواری راحتی و فراخ بر تن می نمودند که حرکت آنها را به هنگام فعالیت های روزمره آسان تر می نمود و بسیار راحت و کار آمد می نمود در مقایسه با پوشش بسیار سنگین و دست و پاگیر دوره ی قبل (امپراطوری چینگ). در کنار استفاده از شلوار که معمولاً بسیار ساده و اصولاً هم رنگ و هم جنس نیم تنه ها دوخته می شد دامن نیز در بین این بانوان مرسوم بود، اما دامن هایی بسیار ساده که هیچ شباهتی به فرم دامن های قبلی نداشت. نکته ای در اینجا تذکرش خالی از لطف نیست سادگی منسوجات بافته شده ای است که مورد استفاده بانوان قرار می گرفت. (تصویر ۱۲) به نمونه ای از این تن پوش (دامن) با بالاتنه ای بسیار ساده اشاره می نماید.

تصویر ۱۳: کلاه، مائو، رهبر جمهوری چین، مأخذ: Mashreghnews. Ir

تصویر ۱۴- پوشش دانشجویان گارد سرخ، مأخذ: Faradeed.ir

درمیان دانشجویان و دانش آموزان چینی نیز همین روال پوششی ادامه داشت. حتی در انقلاب فرهنگی دانشجویان و دانش آموزان که گارد سرخ مائو را تشکیل دادند همان هایی که هرگز در دوران سخت انقلاب حضور نداشتند و از راهپیمایی طولانی تنها داستان هایی را شنیده بودند، نیز همان پوشش ویژه انقلابیون چین را به عنوان لباس اصلی و رسمی خویش برگزیدند: کلاه هایی تخت و گرد با لبه هایی کوتاه شبیه کلاه مائو، پیراهن هایی با یقه برگردان (یقه ب.ب.)، تونیک های بلند ساده با جیب هایی بر روی سینه و دو جیب در پایین تونیک با در جیبی که به وسیله دکمه به روی لباس باز و بسته می شد. به دور گردن خود از شال گردن های قرمز رنگ استفاده می کردند، که ویژه گارد سرخ مائو محسوب می شد. بر روی بازوهایشان نیز از بازو بندهای قرمز رنگ بهره می جستند.

شلوارهای ساده تکمیل کننده لباس آنها بود که به صورت معمول هم رنگ با بخش بالاتنه ی لباس انتخاب می گردید. جنس لباس ها غالباً از الیاف طبیعی گیاهانی نظیر کتان بود و در رنگ آمیزهای کرم، خاکی و سبز مورد استفاده قرار می گرفتند. (تصویر ۱۳) دانشجویان گارد سرخ چین را نمایش می دهد.

۸- دلایل تحولات پوششی بانوان بعد از انقلاب کمونیستی چین

مهمترین دستاوردهای انقلاب مردمی و کمونیستی چین و یا به عبارت بهتر مهمترین دلایل انقلاب چین را می توان به صورت اهم در موارد زیر خلاصه نمود:

۱- رویکرد سیاسی: حذف نظام طبقاتی حاکم بر اجتماع چین و توجه به اصل حاکمیت مردم (مردم سالاری) یکی از مهم ترین و اصلی ترین دلایل به وقوع پیوستن انقلاب چین بود. اعتراض به وضعیت نظام حاکم بر اجتماع (نظم فئودالی) که منجر به ظلم و ستم فراوان به کشاورزان می شد از دلایل متعدد این انقلاب مردمی محسوب می گردد. با وقوع این انقلاب همانگونه که پیشتر مطرح گردید نظام طبقاتی حذف و اصل حاکمیت مردم که از اصلی ترین اصول انقلاب مردمی چین بوده است (سه اصل مهم دکتر سون یات سن) جایگزین آن می گردد. از دیگر دلایل وقوع انقلاب چین وضعیت ناپهنجار داخلی، وقوع جنگ ژاپن با چین اوضاع داخلی کشور را تضعیف نموده و شرایط تغییر نظام را مهیا نموده بود.

۲- رویکرد اقتصادی: از اصلی ترین و مهم ترین دستاوردهای ایدئولوژی کمونیستی، (حذف نظام سرمایه داری) و تقسیم ثروت های الهی در بین تمام مردم جامعه می باشد. همانگونه که پیش تر نیز مطرح گردید، نظام حاکم بر اجتماع چین نظامی فئودالی بود و اقتصاد آن متکی به کشاورزی و زمین داران برای تضمین مالکیت خود و دریافت حقوق خود به دستگاه دولتی وابسته بودند. همین امر موجب فشار زیاد بر کشاورزان و تضعیف حقوق آنان و نیز اجاد فاصله ی طبقاتی فاحش و نیز ایجاد نظام سرمایه داری می گردید. از طرف دیگر اوضاع نا بسامان کشور بعد از سقوط امپراطوری جنگ های داخلی و خارجی (ژاپن) شرایط اقتصادی نامساعدی را برای قشر ضعیف جامعه به وجود آورده و کشور را به مرزی برای انقلاب کشانده بود.

۳- رویکرد اجتماعی: یکی از مهم ترین رویکردهای انقلاب چین بر پایه ی ایدئولوژی کمونیستی که دستاوردی بسیار مهم در غالب کشور هایی است که دارای تفکرات و ایدئولوژی کمونیستی می باشند اصل مهم ((خود کفایی)) می باشد. در حقیقت بعد از انقلاب چین توانست با قدرتی فراوان غذای یک پنجم ملت خود را از فقط ده درصد زمین های کشاورزی به دست آورد و این همان خود کفایی بود که کمون ها بدان معتقد بودند. و به واقع این کشور یک میلیارد و سیصد میلیون نفری همچنان باور دارد که برای جلوگیری از گرسنگی باید حداقل سهم اعظم غذای اساسی خود را در داخل تولید کند تا متکی به بازارهای غیرقابل پیش بینی بین المللی نشود.

این خود کفایی که همانگونه که عنوان نمودیم از مهم‌ترین اصول کاربردی و هدف‌های عالیه‌ی کمون‌ها محسوب می‌شد و نیز می‌شود در تمام ابعاد و اصول و قواعد زندگی اجتماعی و سیاسی آنان تاثیر گذار و به خوبی نمایان و هویدا بود.

نفی سنت‌های گذشته و پرهیز از تحمل و توجه به اصل ساده‌گرایی و ساده‌زیستی از دیگر پامد‌های رویکرد اجتماعی انقلاب چین محسوب می‌گردد. با توجه به تمامی توضیحات ارائه شده در باب پوشاک بانوان در دو دوره‌ی قبل و بعد از انقلاب چین اساس تفاوت‌های پوششی بانوان را به شرح زیر خلاصه‌نماییم:

۱- از بین رفتن نظام طبقاتی که به صورت آشکار در تن پوش بانوان قابل رویت بود، از آن جمله می‌توان به نقش منسوج، طرح و مدل لباس، جنس لباس و حتی رنگ لباس‌ها اشاره نمود. یک بانوی کشاورز چینی نه می‌توانست مانند اشراف لباس بپوشد و نه فرم ساختاری زندگی او اجازه‌ی چنین کاری را به وی می‌داد. او آموخته بود که بهترین‌ها برای بالاترین زنان جامعه می‌باشد.

۲- بعد از انقلاب، ساده بودن لباس‌ها، اصلی بسیار مهم در طراحی البسه محسوب گردید. پرهیز از هرگونه تجمل، که نشانی آشکار از تفاوت‌های فاحش طبقاتی محسوب گردد در اولویت قرار گرفت.

اما نکته‌ی بسیار مهم در مورد پوشش بانوان چینی در قبل و بعد از انقلاب ۱۹۴۹ که بسیار مشهود و قابل لمس می‌باشد اشاره به این نکته‌ی مهم است که، اولاً؛ اگر چه چینیان ملتی بودند که هرگز ابعاد معنوی زندگی اجتماعی آنان شاخص و پر رنگ نبود، اما همواره از پوششی کامل برخوردار بوده‌اند بدون اینکه بخش یا بخش‌هایی از بدن یک بانو قابل رویت باشد غیر از سر و گردن آنان.

۳- توجه به اصل کارآمدی پوشاک برای بانوان که غالباً از اقشار فقیر و زحمت‌کش جامعه محسوب می‌گردیدند. یعنی در حقیقت لباسی که بتواند به راحتی به کارهای مهم و اساسی زندگی‌اش بپردازد، پارچه‌ی آن با نازلترین قیمت تهیه شود و خود به راحتی از عهده‌ی دوختن آن برآید، دست و پا گیر نبوده و تمام زندگی روزمره‌ی او در راحتی آن لباس خلاصه شود. ضرورت حضور در عرصه انقلاب نیز از جمله مواردی بود که ساده‌پوشی را در سرلوحه‌ی امور قرار می‌داد.

جدول ۳: مقایسه تطبیقی تحولات پوششی بانوان در بعد از انقلاب اسلامی ایران و کمونیستی چین

ردیف	حکومت	گفتمان	نقاط مشترک	تفاوت‌ها	برجسته‌ترین متن
جمهوری اسلامی ایران	اسلامی	دینی	تن پوشی بدون تمایل به نمایش تن	انتخاب پوشش با حفظ شئون‌های مذهبی و رعایت کامل حجاب با توجه به آموزه‌های دینی و شرعی	داشتن عفت قاعده‌ی اصلی گفتمان اسلامی
جمهوری خلق چین	کمونیستی	کمونیستی (مادی‌گرایانه)	تن پوشی (ساده) بدون گرایش‌های تن‌نمایی و اصل سادگی و کارکردگرا	پوششی ملی-میهنی با توجه به معیارهای جامعه و تفکرات چینی - کمونیستی	حذف نظام طبقاتی - حذف خودکفایی - حذف نظام سرمایه‌داری. برابری پوشش

با توجه به جدول ارائه شده می‌توان اهم موارد قابل قیاس در باب تحولات پوششی بانوان در بعد از انقلاب ۵۷ ایران و ۴۹ چین را به شرح زیر ارائه داد:

۱- مقایسه ایدئولوژیکی: در ایران، با توجه به معیارهای مذهبی و عقیدتی و البته سنتی پوشش بانوان باید کامل و به اصطلاح دارای حجاب کامل اسلامی باشند. در چین، با توجه به ویژگی‌های ایدئولوژیکی خاص (تفکرات کمونیستی چینی) پوشش کامل با توجه به معیارهای میهنی برگزیده شده و هرگز مبانی عقیدتی به منظور حفظ حجاب کامل برای بانوان مطرح نبوده است.

۲- مقایسه سیاسی: در ایران، رعایت حجاب اسلامی توسط بانوان ایران در جریان وقوع انقلاب حرکتی انتقادی-انقلابی نسبت به جریان حاکم بر اجتماع محسوب می‌گردید و در پی پیروزی انقلاب نیز به عنوان یکی از اصلی‌ترین خواسته‌های بانوان مسلمان و بعضاً انقلابی مطرح و اجرای آن قطعی و در سرلوحه‌ی برنامه‌های دولت قرار گرفت. در چین، تغییر ساختار پوشش بانوان اعتراض به نظام طبقاتی حاکم بر اجتماع چین و نیز تقسیم‌تأماری ارزش‌ها و نعمت‌ها در بین تمام اقشار جامعه به میزان مساوی بوده است.

۳- مقایسه‌ی اقتصادی: در ایران، استفاده از پوشش ملی و ساده‌ی ایرانی اسلامی به منظور حفظ ارزش‌های اسلامی و نیز قطع وابستگی به کشورهای اروپایی که می‌توانست استقلال فرهنگی را نیز با خود به ارمغان بیاورد و نیز هزینه‌های گزاف مد و مدگرایی را کاهش دهد از پیامدهای انقلاب ۵۷ محسوب می‌شود. در چین، خودکفایی و استقلال اقتصادی از مهم‌ترین برنامه‌های تفکرات کمون‌ها‌ی مبارز محسوب می‌گردید که علی‌رغم اشتباهات گسترده، بعداً توانستند به این هدف بزرگ که از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب بود دست یابند.

منابع

۱. رضائی، رضا، (۱۳۸۶). حجاب در ایران (بررسی حجاب در ایران از سالهای آخر حکومت پهلوی دوم تا پایان جنگ تحمیلی)، بانوان شیعه شماره ۱۱.
۲. کلاهدوزان، صفیه، (۱۳۸۷). پوشاک در گذر زمان، نشر شارق، تهران.
3. Mashregh news
4. Fardeed.ir
5. www. Cpc news .cn

